



Katarina Mahnič

POČITNIŠKA RAZGLEDNICA

Plaža se razteza v neskončnost. Droben bel pesek, morje zelenkasto prosojno, nakodrano z belimi, čipkastimi valčki. Tu in tam so posejane visoke palme z gostimi, zamolklo zelenimi krošnjami. Vse skupaj je zavito v rahlo meglico – kot s filtrom posneta fotografija iz romantičnega prospekta eksotičnih otočij. *Nikoli, nikoli ne bi izbral takega kraja za počitnice.* Počitnice? Da je on, pa čeprav samo v mislih, uporabil to besedo? V življenju je ni poznal, ali je vsaj ni uporabljal, kadar si je slučajno privoščil malo oddiha. Zdelo se mu je, no, nekako pregrešna, brezdelna, užitkarska. Nespodobna. Tako kot plaža.

Stopa po mehkem pesku in sam pri sebi razglablja, kdo bi mu mogel kaj takega skuhati. Prav gotovo je bila vmes zarota; dobronamerna, pa vendar. Kar nekaj jih je, ki so bili prepričani, da se v zadnjih mesecih za svoja leta pretirano napreza z delom in ga skušali prepričati, naj vsaj malo izpreže. Moral so prevzeti stvar v svoje roke. Izbrati kraj. Kupiti karto. Ga spraviti na letalo. Lep primer, kako malo pravzaprav ljudje poznamo drug drugega, da so izbrali nekaj popolnoma z njegovim okusom skreganega ... Ampak saj ni paket, ki bi ga kar tako lahko natovorili in poslali v neznano. Upiral bi se z vsemi štirimi. *Seveda*, se olajšano in prizanesljivo nasmehne svoji počasni pameti, *sanjam! Sanjam vendar!* Nikoli ni sanjal živo, pravzaprav nikoli ni sanjal, vsaj, da bi se česa spominjal ne; vedno je takoj utonil v globok, odrešujoč spanec, zaradi katerega je tudi v starosti najbrž lahko prebrodil z opravi preobremenjene dneve. Ampak ljudje so mu pripovedovali o svojih sanjah, bili celo v skrbeh, kaj pomenijo; on pa se je vedno smejal, celo posmehoval njihovi vraževernosti. Zdaj poskuša napeti vse sile, da bi se spomnil nasvetov, ki ga nikoli niso zanimali – kako se namreč iz morastih sanj zbudiš. Ko enkrat veš, da sanjaš, se samo prisiliš odpreti oči in se znajdeš v svoji postelji, ne da bi se čez malo časa spomnil še tako živih sanj, tako nekako. *Sanjam, sanjam*, si govori in na široko odpira oči. *Sanjam, sanjam ...* Ampak še vedno ima pesek pod nogami. In v neskončnost raztezajoča se plaža je še vedno tam. In palme. In zdaj še ob morju sedeča postava v megličasti daljavi.

Mogoče mi bo ta znal povedati, kje sem in kaj se dogaja, razmišlja, še vedno daleč stran od svoje postelje. Ampak, o groza, bližje ko prihaja, bolj jasno je, da je postava gola, čeprav pripada odraslemu moškemu. Dolgi valoviti lasje, zaraščena brada, sloko porjavelo telo. Nekaj psov se mu mota okrog nog. Hipiji, ga spreleti. Tole je pa precej neslana šala, kdor koli že si jo je privoščil! Povesi pogled, da bi se kar se da neopazno odtihotapil mimo, a ga prestreže prijazen, radosten glas:

»Pater August, pater August, pozdravljen!«

Je res slišal izgovoriti svoje ime? Počasi, nejeverno se obrne. Mož na pesku mu še vedno kaže hrbet, z iztegnjeno roko je pravkar zalučal palico, za katero sta se v vodo pognala manjša psa. Večji, klapouhi mešanec s temno, resasto dlako, pa strmi naravnost vanj in neutrudno maha z repom. Za hip je prepričan, da je pasji gobec raztegnjen v nasmeh in da je pes tisti, ki ga je nagovoril. *Ne nori, zmajuje z glavo, saj se boš zbudil, moraš se zbuditi!*

»Dober dan, pater August, ne glej no tako prestrašeno,« ponovi pes in mu dobrikajoče porine glavo pod dlan, češ, čohaj me. Samodejno začne s prsti grebsti po topli, voljni dlaki. Kot nežna preja je, neresnično mehka, kot puhasti oblaki.

»Pa saj kužki ne govorite,« raztreseno ponavlja, »saj kužki vendar ne znate govoriti.«

»Tam, od koder prihajaš, res ne, ampak tukaj je vse drugače. Tista dva,« pomigne proti malčkoma, ki se v vodi pulita za palico, »sta butca; to sta bila in to sta tudi ostala. Še vedno rečeta le hov in se do onemoglosti samo igrata. Ker ju kaj drugega pač nikoli ni zanimalo. Meni pa so že tam pravili, da samo govoriti ne znam, tako moder pes sem bil. Zato tukaj...«

»Tam in tukaj,« ga August zmedeno prekine, »kaj misliš s tem, tam in tukaj? Jaz čisto nič ne razumem...«

»Oh, oprusti, pozabil sem, da si nov. Pridi, nekaj ti bom pokazal,« poskoči pes in zabrede v morje. »Zaupaj mi no, drugače ti ne bo nikoli jasno,« vabi za seboj okamenelega duhovnika. Počasi in obotavljajoče se ta le napoti proti vodi in najprej s stopalom previdno zatipa v zelenkasto prosojnost. Potem naredi korak, še enega in še enega. Voda je naenkrat vsenaokrog, sega mu do prsi, ga tu in tam obližne po vratu, nežno, kot bi ga božala, kot sploh ne bi bila mokra, kot sploh ne bi bila voda; mehka je kot pasja dlaka – *takšen otip bi imeli oblaki, če bi se jih lahko dotaknil, ga spet obide.*

»Zdaj pa potopi obraz pod gladino,« ga pasji glas zdrami iz zamaknjenosti. »Takole noter,« se pes z gobcem zapiči v vodo, da po njej kot razcefrani krpi plujeta samo še njegova uhlja.

»In si zaželi, da bi videl nekaj, kar poznaš,« nadaljuje kosmata glava, ko se spet pojavi na površju.

Ne da bi vedel zakaj, je naenkrat čisto miren. Prav blaženo sproščen.

Obraz potopi v mehko valovanje in čaka. Čaka. In misli na znane ljudi in znane kraje. Nič.

»Pater August, oči si pozabil odpreti,« nekje prav od blizu zarjuje pes.
»OČI ODPRI!«

Rad bi mu razložil, da si pod vodo nikoli ne upa odpreti oči, da ga je strah temnih globin in nevidnih nevarnosti, prežečih v preprogah zloveščega morskega rastlinja. Ampak kaj, ko ima tudi usta ponavadi tesno zaprta. *Saj tale voda je drugačna, puhasta, pomirjujoča...* si dopoveduje in že odpira oči vanjo.

Najprej so samo barve. Divja mešanica barv, ki se kot na slikarski paleti vrtijo in obračajo, vedno hitreje in hitreje in hitreje, dokler se ne zvrtničijo v pisano kačo in se bliskovito poženejo naprej. Počuti se kot na vrtiljaku, na tistem starem, s stolčki pritrjenimi na verigah. Na začetku si še videl, kaj se dogaja okrog tebe, jopica je bila jopica in voz voz in trava trava, malo zatem so bile samo še hiteče slike, hip kasneje pa se je vse pomešalo v nerazpoznavno zmes barv in zvokov.

Le da tukaj ne sliši popolnoma nič. Mavričasto zvijanje se umirja, barve se zostrijo v podobe in v ospredje stopi dolga, široka cesta. Deček in deklica hodita po njej, oba v isto smer, le da jo deklica drobi bolj spredaj in je fant daleč za njo. Počasi gresta, kot bi se namenoma obotavljala. Potem se po drugače povsem prazni cesti pripelje črna pogrebna kočija. Ob dečku upočasni svoj tek, da skoči nanjo; malo naprej pogrebnik pobere tudi deklico. In potem je nekaj časa samo cesta in kočija, ki se neslišno guga po njej. Dokler se na levi ne pojavi cerkev. Mogočna, z visokim, vitkim zvonikom, ki sili v nebo.

Prizor se mu približuje in že razloči tri v temno oblečene moške pred cerkvenimi vrati. Kočija se ustavi, pogrebnik skoči s kozla in potem mine kar nekaj časa, da se ven zardelih lic, z očmi uprtimi v tla, skobacata tudi deček in deklica. Obrazi mož pa so veseli, nasmejani, navihani, in ustnice najstarejšega med njimi, s črno knjižico v rokah, se premikajo.

Ce ne bi imel ust pod vodo, bi lahko glasno ponovil njegove besede; po tolikih letih jih še vedno na pamet zna. »Glej, glej, Gusti, sem mislil, da bo pogreb, pa bo kot vse kaže poroka!« se je hahljal župnik in spravlljivo trepljal osramočenega ministranta. August je slovel po svoji bujni domišljiji in lumparijah, ki jih je v zvezi z njo zakuhal. Tako so nekoč ministranti pod njegovim vodstvom pobrali vrvi od zvonov in jo z njimi ubrali v bližnji gozd, da bi se kot filmski Tarzan na ovijalkah vihteli z drevesa na drevo. Sveto so bili prepričani, da bodo nazaj do dvanajstih in mežnar ničesar še opazil ne bo, ko bo prišel zvonit poldne. Pa se je seveda zavleklo...

Tole s kočijo je bilo bolj pravično. Augustova nežna dušica si je izmišljala tudi igre, ki so jih s prijatelji potem uprizarjali za kratek čas. V eni takšnih sta nastopala princ in princeska (za princeso je izbral sosedovo An-

ko, do katere ni bil povsem ravnodušen) in njuna ljubezen je morala biti na koncu seveda okronana s poroko. In ker pri kraljevi poroki ne gre brez kočije in je bila edina kočija, ki jo je deček poznal, pogrebna, je iztuhtal, da je pač treba ob pravem času prestreči pogrebnika, ko se bo peljal po župnika in kaplana. Kot ministrant je vedel za čas vsakega pogreba in tako sta z Anko ti-stega poletnega dne v varni razdalji postopala po dolgi predmestni cesti. Pogrebnik ga je seveda poznal, zato mu je ponudil, da se lahko del poti pelje z njim; ko sta dohitela Anko, je August predlagal, da bi se mogoče tudi ona rada peljala. In že sta princ in princesa drug ob drugem sedela v kraljevi kočiji in dolgo zavlačevani zaključni prizor Augustove igrice je stekel.

Joj, kako dobro se je počutil mladi režiser z ljubljeno deklico ob sebi! Samo kaj, ko se je tudi pogrebnik odločil imeti malo zabave. Kaj hitro je ugotovil, da sta bila otroka domenjena, zato jima ni ustavil, kjer sta želela izstopiti, ampak je gnal konja kar naprej, naravnost do cerkvenih vrat. Ooo, sramota!

Ampak pes najbrž ni imel v mislih utapljanja v deških spominih. August zapre oči in jih takoj spet odpre. Tokrat ga drvenje barv ne spominja na vrtiljak; potuje nad njimi, kot ptica, in motri pokrajine, ki se oblikujejo globoko spodaj. Nenavadne so, neukročene, polne čudno izklesanih rdečkastih skal, peščeno rumenih sipin in meandrasto zavitih bleščečih črt. Nižje in bližje so mu že bolj domače, posejane z ožganimi pašniki, olupljenimi drevesi in belimi ovčjimi pikami, še bližje tlem se kot ogromna pajčevina razpredejo tolikokrat prevožene ceste. Potem se skorajda dotakne drevesnih krošenj, med katerimi se sredi urejenih vrtov skrivajo opečnate in lesene hiške, za hip obstane nad nizko cerkvico s širokim, z ljudmi preplavljenim stopniščem, in se med njimi izmuzne v notranjost.

Cerkev, njegova cerkev, je nabito polna, temačno zatohla, moreče tiha. Verniki se niso zbrali k praznovanju, po skoraj petdesetih letih pastirovanja to dobro čuti in ve, še preden zagleda krsto pred oltarjem. *Le od koga so se prišli posloviti tako množično?* Obrazi, ki se v vrsti pomikajo proti njej, zrca-lijo različna občutja; predvsem starejši resnično prizadetost, drugi spet osu-plo začudenje in nemo spoštovanje, tretji radovednost in željo po dogajanju, kakršnem koli si že bodi. V krsti leži zanj popoln neznanec, bledolični starček brez gub in brez izraza, zlikan kot voščena lutka. *Ja, smrt jih včasih tako spremeni, predsmrtni boj in kasneje uslužbenci pogrebnega zavoda*, mrmra sam pri sebi, čeprav ga na tistem jezi, da mu morda že peša nekoč nezmotljivi spomin. *Ampak moja dolžnost je vendar ...*

»Pogreb, zamudil bom pogreb!« prhne August iz vode proti psu, ki se je medtem pridružil vrstnikoma pri igri. »Le kdo si mi je drznil ušpičiti kaj takega! In še vedno nič ne slišim! Nemudoma moram nazaj! Pomagaj mi, po-hiti, no!«

Klapouhi se ustavi tako sunkovito, da za trenutek sredi pršečih kapelj zasije kot iz kristalov sestavljen privid, nagne glavo postrani in se, zelo žalostno, zastrmi v duhovnika.

»Potopi v vodo tudi ušesa,« iztisne med zobmi, a o prejšnji poučevalni vnemi ni več sledu. »Če **res** še vedno ne veš.«

Augusta prešine, da se bo zdaj gotovo zbudil, da vse to nima več nobenega smisla – govoreči pes in nagi moški na obali in časovni vodni stroj, *kako lahko, četudi v sanjah, verjamem kaj takega* – a se vseeno zlekne na trebuh in ubogljivo vtakne glavo pod vodo.

»...tako na hitro, saj človek ne more verjeti, pa še včeraj sem rekla Angeli, da ne izgleda preveč dobro, da bi se moral malo spočiti...«

»...kot oče mi je bil vsa ta leta, k ladji nas je prišel čakati, ko smo prispeili. Nikoli ne bom pozabil, pozdrav slovenskega duhovnika na drugem koncu sveta...«

»...organizacija pogreba, vse je na mojih ramah, saj veš, treba je pripraviti postelje, bogve koliko jih bo prišlo od drugod, pa pogrebščina tudi mora biti spodobna. Bi skuhale golaž ali so boljše domače klobase, kaj misliš? ...«

»...po radiu sem slišal zjutraj, me je skoraj kap...«

»...sprejel me je pod streho in prvo službo mi je pomagal poiskati. Pred več kot tridesetimi leti...«

»...prepričana sem bila, da bom šla pred njim, že dvakrat me je mazilil, ...v bolnici, lani...«

»...tole vreme, vreme ga je zdelalo. Saj človek ne ve, je zima ali poletje ... in ta pritisk ... pri naših letih...«

»...smo mislili, da bo večer. On tudi. Ja, ena doba se je z njim končala...«

»...na svidenje v vicah, je imel navado reči...«

Glasovi preglašajo drug drugega, se prehitevajo in mešajo med seboj, da pred njimi pobegne na prosto, pod zvezdno nebo nad cesto, po kateri iz cerkve maširata mati in otrok.

»Bolje, da ga nisi šel pokropit. Ohrani ga v spominu živega, takega, kot je bil v resnici.«

»Pa kakšen je zdaj, kako izgleda?« sili deček vanjo.

»Ne vem – ni pater August. Kot bi tam ležal nekdo drug. Pomislila sem, da nas je vse skupaj potegnil za nos – saj veš, kako rad se je hecal – nam nastavil voščeno lutko, sam pa šel uživati doživljenjske počitnice na kakšno peščeno, s palmami poraslo tahitijsko plažo.«

»Potem mu je pa lepo,« se nasmehne fantek. »Misliš, da bo kaj pisal?«

Opoteče se iz vode ne da bi se zmenil za razposajene pse, in se poleg gola mladeniča sesede na pesek. »Mrtev sem,« zasoplo izdavi.

»Seveda si mrtev,« potrdi ta zelo mirno, »ampak tam, ne tukaj.«

Pater August zgroženo strmi proti palmam, izpod katerih se izlušči gola, megličasto presvetljena ženska postava.

»Nekaj cuckov in nagci. Tega si res nisem zaslužil. To še vice niso. In kdo sploh si ti?« se ogorčeno obrne k sogovorniku.

»Tvoj brat, bi rekel. Frančišek Asiški.«

Zatem je dolgo vse tiho, le ženska se jima neslišno približuje od zadaj.

»Sveti Frančišek?« z dvomečim glasom vpraša August. »Premlad si zanj. Premalo izmučen. Pa še nespodoben povrhu.«

»Na obleko kot veš nisem nikoli veliko dal. Sicer pa stopi še enkrat do vode in se poglej v njej; nisi dosti starejši od mene, in tudi ti, no ja, nisi ravno oblečen.«

Dovolj imam, ničesar več nočem videti, mu razbija v možganih, pa se vseeno spravi pokonci, poiskati svoj odsev na morski gladini. Ko se vrne k Frančišku, čisto tiho zašepeta:

»Zakaj, mi hočeš razložiti, zakaj, brat moj, sem tako rosno mlad, tam okrog nove maše sem bil takšen.«

»Tudi jaz sem izgledal približno takole kot zdaj, ko sem na trgu odvrzel oblačila in se odpovedal očetu. Kakor koli obračam in razmišljam in tuhtam, na koncu se mi vedno zdi, da pridemo sem gor čisti, takšni, kot smo bili, ko smo še delali prav.«

»Ampak jaz sem šele takrat začel delati dobro in prav,« še vedno šepeta August in solze mu polzijo po licih. »Moje duhovniško poslanstvo je bilo moj najboljši del. Zadušil sem strasti in ambicije in dvome, da sem lahko pomagal ljudem, se jim razdajal. Je bila moja žrtev nesmiselna?«

»Nesmiselno je govoriti o žrtvi. Žrtev nikomur ne koristi, ljubiti je treba. Mogoče ti svojih vernikov nisi dovolj ljubil in mogoče jaz s trpinčenjem samega sebe nisem nikomur ničesar dal. Mogoče sva se tega prišla naučit sem-kaj, oba asketa, oba garača. Da sva bila na nek način nečimrna, zagledana vsak v svoj prav.«

»*Moj jarem je prijeten in moje breme je lahko*,« spregovori za njima mehak ženski glas. »Vse življenje sem, tako kot Frančišek, posvetila prebiranju božje besede in strogemu življenju po njenih zapovedih, pa zgrešila, ne ravno zgrešila, bolj narobe razumela ta stavek.«

»Klara!« vzklikne Frančišek in jo nežno potegne za roko, da obsedi v pesku med njima. »Klara, tole je pater August. Malo je še zmeden, drugače si je vse skupaj predstavljal.«

»Oh,« se zvonko, prav dekliško, zasmеji Klara, »vsi smo si – razen mogoče psov. Ti se takoj počutijo kot doma. In nič razočarani niso.« Popravi si svetle, do pasu segajoče lase in pogladi duhovnika po obrazu. »Nikoli ni nič

tako, kot si predstavljamo. Ampak saj bo šlo, samo srce moraš odpreti. Odpreti čisto do konca.«

Ob dekletovem dotiku August najprej otrdi; a njena dlan je mehka, voljna in božajoča, *kot pasja dlaka, kot voda, ja, kot puhasti oblaki*.

»Vidiš jih, dotakneš se jih pa lahko samo, če si tudi sam oblak,« mu Klara dopoveduje pomirjujoče, kot otroku. »Tukaj torej spet srečaš tiste, ki so ti res kaj pomenili v življenju, tiste, ki si jih res ljubil? Tukaj ni pregraj? In tukaj lahko še vedno popraviš mnoge stvari?« zaprtih oči in z drobnim nasmehom na ustnicah ugiba August.

»To boš moral ugotoviti sam. Tudi midva še zdaleč ne veva vsega.«

»Po osemsto letih?« August namršči obrvi.

»Kaj je osemsto let proti večnosti?« se namuzne Frančišek.

Potem se ločijo. Plaža sega v neskončnost in v vodi se še vedno prevračajo psi.